

Syzdek, Bronisław

O narodzinach programu P.P.R.

Notatki Płockie 5/1-15, 27-28

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O SZCZERBCU KORONACYJNYM

22 czerwca 1959 r. prof. Marian Gumowski wygłosił w Polskim Towarzystwie Historycznym w Krakowie odczyt poświęcony dziejom słynnego miecza koronacyjnego królów polskich, odzyskanego niedawno z Kanady Szczerbca. Jak wiadomo miecz pochodzi z XIII wieku. a do legendy wiążącej go z wyprawą kijowską Chrobrego przyczynił się zdobiący go, a nie kompletny dziś napis, zawierający imię „Bolesław”. Według przekonywująco udokumentowanej hipotezy prof. Gumowskiego napis ten odnosi się do Bolesława, syna ks. Konrada Mazowieckiego, dla którego miecz miał zostać sporządzony. Jednym z zasadniczych argumentów potwierdzających

tę tezę jest podobieństwo ornamentacji i pisma zdobiącego Szczerbiec, do tych samych elementów występujących na słynnym gotyckim kielichu i patenie katedry plockiej, fundowanym przez Konrada Mazowieckiego. Szczególnie analiza pisma pokrywającego oba bezcenne zabytki, identyczne błędy jednego jak i drugiego tekstu, skłoniły prof. Gumowskiego, znakomitego znawcę przedmiotu, do przyjęcia tezy uznającej pochodzenia zarówno Szczerbca jak i kielicha z tej samej pracowni. Zatem narodziny Szczerbca wiążą się prawdopodobnie ściśle z Płockiem.

R. Z.

RECENZJE

BRONISŁAW SYZDEK

O NARODZINACH PROGRAMU P.P.R.

Uboga jeszcze dotychczas literatura historyczna dotycząca dziejów polskiego ruchu robotniczego w okresie okupacji hitlerowskiej i pierwszych lat Polski Ludowej została wzbogacona o nowe cenne pozycje.

Jedną najpoważniejszą z nich jest opracowany przez zespół pracowników naukowych Zakładu Historii Polski — wybór materiałów i dokumentów p. t. „Kształtowanie się podstaw programowych Polskiej Partii Robotniczej” w latach 1942—1945 wydanych w ubiegłym roku przez „Książkę i wiedzę”.

Większość dokumentów jakie zawiera ten wybór jest po raz pierwszy publikowany. Są to deklaracje, rezolucje, uchwały, listy, odezwy, artykuły oraz przemówienia i fragmenty referatów wygłoszonych przez czołowych działaczy P.P.R. na posiedzeniach plenarnych KC. P.P.R. i I zjeździe Polskiej Partii Robotniczej w grudniu 1945 r. Ciekawymi pozycjami są również dokumenty innych organizacji i instytucji państwowych zamieszczonych w aneksie.

Materiały i dokumenty znajdujące się w tym zbiorze odzwierciedlają kształtowanie się ideologiczno-programowych założeń Polskiej Partii Robotniczej, jej strategii i taktyki w trudnym i przełomowym okresie w życiu narodu polskiego i polskiego ruchu robotniczego w latach hitlerowskiej okupacji i budowy podstaw państwa ludowego.

Program Polskiej Partii Robotniczej kształtował się stopniowo. Nie było rzeczą łatwą wypracować program, który by uwzględniał jak najszerze zadania ogólnonarodowe, nie zatracając równocześnie głównego celu partii marksistowskiej, jakim jest walka o socjalizm. P.P.R. działając w nowych historycznych warunkach musiała przewartościować wiele sformułowań i ocen swoich poprzedniczek, zwyciężyć wśród działaczy wiele sektorskich poglądów — wynikających z niezrozumienia nowej sytuacji. Partia musiała również czuwać nad tym, by w tej nowej trudnej sytuacji nie zejść na pozycje oportunistu i nacjonalizmu, by nie rozpuścić się w szerokim froncie narodowym co byłoby zatraceniem jej rewolucyjnego i klasowego oblicza.

Program P.P.R. kształtował się w szerokiej dyskusji ideologicznej wśród organizatorów i działaczy P.P.R.

Duży wkład w wypracowanie programowych założeń PPR wniosły rewolucyjne organizacje działające w kraju w pierwszych latach hitlerowskiej okupacji: „Związek Walki Wyzwoleńczej”, „Młot i Sierp”, „Stowarzyszenie Przyjaciół ZSSR” i inne. Poważny był udział w kształtowaniu programu PPR komunistów polskich na czele z Alfredem Lampe przebywających w ZSRR. Główną jednak rolę w wypracowaniu programu odegrały organizacje PPR, działające w kraju oraz kierowniczy trzon partii z Marcelim Nowotką, Pawłem Finderem i Władysławem Gomułą na czele, którzy w bezpośredniej walce, w określonej sytuacji wykuwali polityczną linię działania partii.

Dokumentami, które odegrały decydującą rolę w ukształtowaniu programu PPR i jej założeń strategicznych, były przede wszystkim: pierwsza odezwa proklamująca powstanie partii ze stycznia 1942 roku, uchwały plenum KC z 1943 r., deklaracja programowa „O co walczymy” ogłoszone w listopadzie 1943 r., a po wyzwoleniu kraju rezolucja KC PPR z września 1944 r. i uchwały I Zjazdu z grudnia 1945 roku.

PPR w pierwszej odezwie jako główne zadanie wysunęła sprawę o zjednoczenie całego narodu do walki z hitlerowskim okupantem, utworzenie szerokiego frontu narodowego do walki o wolną i niepodległą Polskę. Odezwa ta wskazywała, że PPR idzie z każdym kto staje do walki z hitlerowskim okupantem, a jednocześnie wypowiada zdecydowaną walkę wszelkim zdrajcom narodu rozbijającym jedność narodu w walce z okupantem.¹⁾

Realizując te założenia PPR przystąpiła wiosną 1942 roku do tworzenia Gwardii Ludowej zbrojnych oddziałów partii, które podjęły walkę zbrojną z okupantem. PPR była pierwszą partią, która podjęła konsekwentną walkę z okupantem hitlerowskim. PPR dążyła do skupienia całego narodu we wspólnym froncie z hitleryzmem. Kilkakrotnie zwracała się ona do Delegatury Rządu Emigracyjnego w Londynie, proponując podjęcie wspólnej walki z okupantem... „Wyciągliśmy i wyciągamy rękę — głosiło pismo KC PPR do Delegatury — do partii politycznych Polski podziemnej dla współpracy, o wspólne organizowanie walki całego narodu polskiego z okupantem hitlerowskim.

(...) Porzucenie szkodliwe hasło: „jeszcze nie czas”²⁾. Rzecz oczywista, że propozycje PPR zostały odrzucone. Obóz londyński nie licząc się z tragedią, jaką przeżywał naród polski, kontynuował swoją politykę „stania z bronią u nogi”.

Ruch walki zbrojnej zapoczątkowany przez GL z każdym dniem rozszerzał się. PPR podsumowując swoją roczną działalność na plenum KC w styczniu 1943 roku wskazała na duży wkład partii i Gwardii Ludowej w ogólny front walki z hitleryzmem. W uchwale tej PPR wezwała wszystkie partie polityczne i cały naród do zerwania z biernością i organizowanie szerokiego ruchu partyzanckiego.

Wiosną 1943 roku zachodzi wyraźna zmiana w sytuacji. Hitlerowcy ponoszą coraz większe klęski na froncie wschodnim. Armia radziecka zbliża się do granic Polski. W tej sytuacji do walki zbrojnej o wyzwolenie ojczyzny wysuwa się również problem, jaka będzie przyszła Polska.

W związku z tym, że partie związane z emigracyjnym rządem londyńskim wysuwają różnorodnie demagogiczne programy, PPR musiała w tej sytuacji określić wyraźne stanowisko o jaką Polskę walczy. Stanowisko to zostało wyrażone już w deklaracji PPR w marcu 1943 r. a szerzej rozwinęła w Deklaracji Programowej „O co walczyliśmy” ogłoszonej w listopadzie 1943 roku.³⁾

W deklaracji tej wyraźnie stwierdzono, że PPR walczy o Polskę demokratyczną, o Polskę „która będzie ojczyzną i matką dla ludzi pracy. Deklaracja w przeciwieństwie do programów partii obozu londyńskiego, wyraźnie oświadczyła, że przyszła Polska musi oprzeć swoją politykę zagraniczną o ścisły sojusz ze Związkiem Radzieckim. PPR w deklaracji tej zajęła niepojednane stanowisko wobec hitleryzmu, wysuwając na czoło walkę o rozwinięcie jak najszerzej walki zbrojnej z okupantem, równocześnie wysunęła żądanie zwrotu Polsce zagrabionych przez Niemcy ziem zachodnich. W deklaracji tej PPR wysunęła szeroki program reform społecznych (reforma rolna, nacjonalizacja podstawowych gałęzi gospodarki) i swobód obywatelskich. PPR określiła już wówczas formy przyszłej władzy, podkreślając, że głównym zadaniem po wyzwoleniu kraju, będzie utworzenie Rządu Tymczasowego, który przystąpi od razu do wprowadzenia w życie rewolucyjnego programu przeobrażeń społecznych.

W ogłoszonej deklaracji programowej PPR poddała merytorycznej krytyce pseudo-demokratyczne programy partii obozu londyńskiego, ukazujące wobec mas ich prawdziwe oblicze.

Po ogłoszeniu tej deklaracji programowej PPR obok jej popularyzacji, przystąpiła do tworzenia politycznej reprezentacji narodu i ludowej armii, które by były zdolne urzeczywistnić założenia programowe zawarte

w tej deklaracji. PPR prowadziła rozmowy z różnymi lewicowymi ugrupowaniami. Niektóre dokumenty rozmów z RPPS i SL znajdują się w omawianym zbiorze.

W wyniku tych rozmów udało się PPR w noc Sylwestrową 1943 r. utworzyć szeroką reprezentację polityczną narodu — Krajową Radę Narodową i Armię Ludową. KRN po wyzwoleniu wschodnich terenów kraju w lipcu 1944 r. wyłoniła pierwszy w historii narodu polskiego rząd Ludowy — Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego. Rząd ten przystąpił do realizacji wysnutych założeń programowych PPR, założeń spełniających odtwieczne marzenie polskiego narodu.

Po utworzeniu PKWN pod PPR jaką awangardą klasy robotniczej, spoczęła główna odpowiedzialność za kształtowanie przyszłych losów narodu. W ogłoszonej „Rezolucji politycznej i zadaniach partii” wyraźnie określono główne zadanie partii. W rezolucji tej wskazywano, że naczelnym zadaniem to: „...wyzwolenie ostateczne kraju; utrwalenie niepodległości, stworzenie silnej demokratycznej armii, demokratycznego aparatu państwowego; wielkie reformy społeczne, w pierwszym rządzie przebudowa ustroju rolnego; objęcie pod tymczasowy zarząd państwowy przez państwo polskie obiektów gospodarczych zagrabionych przez najeźdźcę i uruchomienie ich; wielkie dzieło rewindykacji na zachodzie, obejmujące odzyskanie i zespolenie z polskim organizmem państwowym ziem nad Odrą i Bałtykiem...”⁴⁾

W uchwale twierdzi się, że warunkiem realizacji tych zadań jest stałe rozszerzenie frontu narodowego, wyrazu solidarnej współpracy wszystkich podstawowych warstw narodu i wszystkich demokratycznych stronnictw. PPR swoją walką o niepodległość i odrodzenie demokratycznego państwa polskiego zdobyła sobie przodujące miejsce w tym zjednoczeniu narodu.

Linia politycznego działania PPR była dalej rozwijana w różnych uchwałach KC PPR. Szczególną rolę w kształtowaniu programu odegrał I Zjazd PPR odbyty w grudniu 1945 roku. Zjazd dokonał podsumowania teoretycznego i praktycznego dorobku PPR i nakreślił wytyczne dla dalszej działalności w walce o dalsze umocnienie władzy ludowej.

Nie sposób w krótkim artykule omówić całego bogactwa myśli i faktów zawartych w tym zbiorze dokumentów. Wydawnictwo to stanowi dużą pomoc w poznaniu drogi rozwoju PPR i kształtowaniu się jej programu, partii która była czołową siłą w walce o wyzwolenie narodu i społeczne w latach okupacji i odegrała decydującą rolę w budowie Polski Ludowej.

Publikacja ta powinna stać się lekturą nie tylko historyków zajmujących się historią ruchu robotniczego, nauczycieli, publicystów ale również lekturą dla szerokiego aktywu partyjnego i społecznego.

PRZYPISY

1) „Do Robotników, Chłopów i Inteligencji! Do wszystkich Patriotów Polskich”.

„Kształtowanie się podstaw programowych Polskiej Partii Robotniczej” Książka i Wiedza 1959 — str. 12, 43.

2) List otwarty do Delegatury Krajowej Rządu Gen. Sikorskiego. Tamże str. 87.

3) Tamże str. 140.

4) Tamże str. 279.